

REFERENCES

1. Habermas, Yu. (2001). *Filosofskyi dyskurs Modernu* [Philosophical discourse of Modern]. Kyiv. Chetverta khvyliia. 424 s. [in Ukrainian]

2. Hibernau, M. (2012). *Identychnist natsii* [Identity of nations]; [per. z anhl. P. Tarashchuka; red. L. Marchenko]. K.: Tempora, 303 s. [in Ukrainian]

3. Ivanenko, B. (2020). *Ya-identychnist osobystosti: statych ni y dynamichni aspekty* [Self-identity of the individual: static and dynamic aspects]. *Visnyk Lvivskoho univer sytetu: Seria psykholohichni nauky.* №7. S. 53–61. URL: <https://doi.org/10.30970/PS.2020.7.8> [in Ukrainian]

4. Ivchenko, A. (2006). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Folio. 540 s. [in Ukrainian]

5. Ilnatenko, V. (2008). *Problema etnichnoi identychnosti: analiz dyskusiinykh aspektiv* [The problem of ethnic identity: analysis of controversial aspects]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria Istorychni nauky.* Vyp. S. 12–17. [in Ukrainian]

6. Kozlovets, M. A. (2009). *Fenomen natsionalnoi identychnosti: vyklyky hlobalizatsii* [The phenomenon of national identity: challenges of globalization]. *Monohrafiia. Zhytomyr. Vyd-vo ZhDU im. I. Franka* 558 s. [in Ukrainian]

7. Kostenko, N. (2001). *Kulturni identychnosti: peretvorennia i vyznannia* [Cultural identities: transformation and recognition]. *Sotsiolohiia: teoriia, metody, marketynh.* № 4. С. 74–82. [in Ukrainian]

8. Loiko, L. (2011). *Natsionalna identychnist: problemy definitsii ta polityko- pravovoho analizu* [National identity: problems of definitions and political and legal analysis]. *Ukrainskyi naukovyi zhurnal. Osvita rehionu.* № 2. URL: <http://social-science.com.ua/article/424> [in Ukrainian]

9. Nagorna, L. (2003). *Poniattia «natsionalna identychnist» i «natsionalna ideia» v ukrainskomu terminolohichnomu prostori* [National identity: problems of definitions and political and legal analysis]. *Politychnyi menezhment* №2. S. 14–30. [in Ukrainian]

10. Petrovska, I. R. (2017). *Hromadianska identychnist: teoretyko-metodolohichni osnovy sotsialno psykholohichnoho analizu* [Civic identity: theoretical and methodological foundations of socio-psychological analysis]. *Psykholohiia i*

Osobystist. №1 (11). С. 53–63. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.260176> [in Ukrainian]

11. Smit Entoni, D. (1994). *Natsionalna identychnist* [National identity]. *Per. z anhliskoi P. Tarashchuka.* Kyiv. *Osnovy* 224 s. [in Ukrainian]

12. Shevchenko, O. V. (2005). *Natsionalna identyfikatsiia u stanovleni Ya-obrazu osobystosti* [National identification in the formation of the self-image of an individual]: *avto ref. dys. na zdobuttia naukovoho stupenia kand. psykhol. nauk.* Spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiia». Kyivv. 20 s. [in Ukrainian]

13. Shaha, V. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psykholohichnyi slovnyk.* Kharkiv «PRAPOR» 640 s. [in English]

14. Anderson, V. (1983). *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* London. P. 237. [in English]

15. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self – Identity.* Stanford, 1991. R. 47 [in English]

16. Smith, A. D. (1998). *Nationalism and modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalish.* N.Y. L. P. 30. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФІЛІПЧУК Оксана Романівна – аспірантка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: формування національної ідентичності школярів в освітньому середовищі закладів позашкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FILIPCHUK Oksana Romanivna – postgraduate student of the Faculty of Pedagogical Education and Social Work of Lesya Ukrainka Volyn National University.

Scientific interests: formation of the national identity of schoolchildren in the educational environment of out-of-school education institutions.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 374.7

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-373-377

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович –

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>
e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Навчання майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін є складним процесом, який вимагає від них не лише засвоєння певних знань і навичок, але й розвитку дослідницької компетентності. Ця стаття присвячена аналізу методів формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін. Вона розглядає різні підходи та стратегії, що застосовуються в освітній практиці для підвищення рівня дослідницьких навичок і вмінь студентів. Аналізуються інноваційні методи, включаючи проектну діяльність, проблемне навчання, практичні вправи та інші форми активного навчання. Зокрема, увага приділяється важливості використання інтерактивних методів, які стимулюють самостійність, творчий підхід до вирішення завдань та розвиток критичного мислення. Аналіз представлених методів допомагає визначити оптимальні стратегії формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін, що може сприяти покращенню якості освіти та підготовці висококваліфікованих фахівців у цій галузі.

Реформи, що впроваджені у сфері освіти в Україні, призвели до зміни освітньої парадигми, встановили нові вимоги до якості навчально-виховного процесу та його результатів. Це вимагає від вчителя освоєння нових функцій, засвоєння нового змісту діяльності, а також пошуку та впровадження сучасних методик та технологій навчання. Крім того, необхідна побудова освітнього процесу на основі результатів власної дослідницької діяльності та системної науково-дослідницької роботи учнів.

Сучасний вчитель, що реалізує вимоги дослідницької парадигми освіти, має постійно професійно розвиватися, орієнтуючись на освітні потреби учнів. Це означає, що кожен з них має застосовувати методи наукового дослідження для визначення індивідуальних особливостей кожного учня, а також розробляти оптимальні методики навчання на основі аналізу наукової інформації, проектування та експерименту.

Завдання Нової української школи передбачає побудову освітнього процесу на основі результатів особистих досліджень. Такі підвищені вимоги до реалізації професійної діяльності вчителя вимагають сформованості у нього дослідницької компетентності.

Проблема формування дослідницької компетентності вчителя вже знайшла своє відбиття у багатьох наукових публікаціях. Проте, питання формування дослідницької компетентності вчителя в умовах дослідницької парадигми розвитку освіти, основними ознаками якої є реалізація вчителем індивідуальної дослідницької траєкторії, системне залучення учнів до дослідницької діяльності вивчені недостатньо і потребують додаткового дослідження.

Ключові слова: дослідницька компетентність, інноваційні методи, проектування, експеримент, дослідницька парадигма.

HALETA Yaroslav Volodymyrovich –

doctor of pedagogy, professor, dean of the faculty of pedagogy, psychology and arts of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>

e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

METHODS OF FORMING RESEARCH COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS OF HISTORY AND SOCIAL SCIENCES

The training of future teachers of history and social science disciplines is a complex process that requires them not only to acquire certain knowledge and skills, but also to develop research competence. This article is devoted to the analysis of methods of formation of research competence in future teachers of history and social science disciplines. It examines various approaches and strategies used in educational practice to increase the level of research skills and abilities of students. Innovative methods are analyzed, including project activities, problem-based learning, practical exercises and other forms of active learning. In particular, attention is paid to the importance of using interactive methods that stimulate independence, a creative approach to problem solving, and the development of critical thinking. The analysis of the presented methods helps to determine the optimal strategies for the formation of research competence in future teachers of history and social science disciplines, which can contribute to the improvement of the quality of education and the training of highly qualified specialists in this field.

Reforms implemented in the field of education in Ukraine led to a change in the educational paradigm, established new requirements for the quality of the educational process and its results. This requires the teacher to master new functions, master the new content of activities, as well as search for and implement modern teaching methods and technologies. In addition, it is necessary to build an educational process based on the results of one's own research activities and systematic research work of students.

A modern teacher who implements the requirements of the research paradigm of education must constantly develop professionally, focusing on the educational needs of students. This means that each of them must apply scientific research methods to determine the individual characteristics of each student, as well as develop optimal teaching methods based on the analysis of scientific information, design and experiment.

The task of the New Ukrainian School involves building an educational process based on the results of personal research. Such increased requirements for the implementation of the teacher's professional activity require him to develop research competence.

The problem of forming the teacher's research competence has already been reflected in many scientific publications. However, the question of the formation of the teacher's research competence in the conditions of the research paradigm of education development, the main features of which are the implementation of an individual research trajectory by the teacher, the systematic involvement of students in research activities, has not been sufficiently studied and requires additional research.

Key words: research competence, innovative methods, design, experiment, research paradigm.

Поставлення проблеми та обґрунтування її актуальності. Проблема створення дослідницької компетентності учителя була ретельно досліджена у багатьох наукових працях. Однак умови сучасної дослідницької парадигми в освіті, що характеризуються активним залученням вчителя до індивідуального дослідницького шляху та системним впровадженням учнів у дослідницьку діяльність, ще не вивчені належним чином і вимагають подальшого дослідження.

На даний час методологічною основою підготовки сучасного фахівця є компетентнісний підхід, при чому ця тенденція спостерігається не лише у вітчизняній системі освіти, а й у більшості освітніх систем країн Європи та інших країн світу [9, с. 63]. Це пов'язано з тим, що глобальні зміни в інформаційній, комунікаційній, професійній та інших сферах сучасного суспільства вимагають коригування змістових, методичних і технологічних аспектів освіти. Відбувається зміщення акцентів зі знаннєвої підготовки на цінності та ставлення,

самостійне оволодіння знаннями, оптимальне використання їх у процесі життєтворчості, реалізації самостійності у прийнятті рішень. Переорієнтація парадигми освіти зі знаннєвої в компетентнісну полягає ще й у тому, що знання, наразі, не вважаються головним критерієм розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В роботах О. Г. Мороза, О. В. Попової, С. О. Сисоєвої, та інших дослідників відбувається аналіз ключових аспектів підготовки вчителя відповідно до сучасних стандартів. Також відзначається ряд досліджень В. В. Борисова, Л. С. Левченко, К. В. Макагона, Н. Г. Недодатко, Н.Ф. Федорової, які підкреслюють важливість науково-дослідної роботи в удосконаленні навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл. Проте, дослідження цих авторів також вказують на необхідність детального розгляду впливу педагогічного дослідження на розвиток вчителя як особистості та професіонала. Отже, головним завданням нашої

статті є встановлення місця та ролі педагогічного дослідження в професійній діяльності сучасного вчителя.

Метою статті є теоретичне обґрунтування умов формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів історії у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-дослідницька діяльність викладача вищої школи сприяє розвитку його дослідницьких навичок, що полягають у здатності проводити дослідження з метою вдосконалення педагогічної практики. Ця компетентність включає інтегровану якість особистості, що відображає злагожене поєднання теоретичних знань і практичної готовності викладача до науково-дослідницької роботи. Вона передбачає здатність самостійно, відповідально та ініціативно вирішувати дослідницькі завдання в рамках професійної діяльності. Елементами дослідницької компетентності є професійна дослідницька експертиза, навички наукового спілкування та освітня компетентність.

За думкою численних педагогів, таких як О. В. Попова, Л. С. Левченко, та інші, дослідницька компетентність вважається однією з ключових. Згідно з класифікацією ключових компетентностей, запропонованою О. Мороз, дослідницька компетентність входить у групу «компетентностей, які стосуються діяльності людини». Ці компетентності, як відзначає вчена, проявляються через поведінку та діяльність людини, стаючи її особистісними рисами та характеристиками. Відповідно, вони виявляються компетентностями, які включають мотиваційні, смислові та регуляторні аспекти, нарівні зі специфічним ставленням, когнітивним компонентом (знаннями) та досвідом [4, с. 53–54].

Дослідницька діяльність описується як здатність людини до пізнавальної самостійності та інтелектуального аналізу, що дозволяє незалежно виділяти основні та допоміжні характеристики об'єктів, явищ і процесів.

Сластьонін В. О. розглядає поняття «дослідницька діяльність учителя» як педагогічний процес, спрямований на пошук учнями пояснень та демонстрацію закономірних зв'язків і відносин фактів, явищ і процесів, які теоретично аналізуються або експериментально спостерігаються [8, с. 105]. Для успішного використання в професійній діяльності вміння вчителя в галузі дослідництва мають бути перетворені в дослідницьку компетентність. Згідно з визначенням Т. Сорочан «компетентність є інтегрованим результатом, який передбачає зміщення акценту від накопичення стандартних навичок і вмінь до здатності застосовувати отримані знання та досвід в нових умовах певної сфери діяльності» [10, с. 8–9].

Дослідницька діяльність вимагає від учителів історії та суспільствознавчих дисциплін розуміння різних методів дослідження. Нижче наведено огляд деяких з них:

1. Спостереження: цей метод передбачає систематичне спостереження за явищами, подіями

або процесами. Він дозволяє отримати первинні дані та виявити закономірності.

2. Аналіз і узагальнення: аналіз і обробка інформації для отримання висновків. Узагальнення дозволяє виділити загальні тенденції та закономірності.

3. Експеримент: систематичне дослідження, яке включає контрольовані умови та змінні. Експерименти дозволяють перевірити гіпотези та встановити причинно-наслідкові зв'язки.

4. Методи математичної статистики: використання статистичних методів для аналізу даних. Це може включати розрахунок середніх значень, дисперсії, кореляцій тощо.

5. Моделювання: створення математичних або комп'ютерних моделей для вивчення явищ. Моделі дозволяють передбачити результати та вивчити різні сценарії.

Ці методи допомагають учителям отримувати об'єктивні дані та розвивати свою дослідницьку компетентність [8, с. 104].

Вибір конкретних методів дослідження диктується характером фактичного матеріалу, умовами і метою конкретного дослідження. Методи є упорядкованою системою, в якій визначається їх місце відповідно до конкретного етапу дослідження, використання технічних прийомів і проведення операцій з теоретичним і фактичним матеріалом у заданій послідовності.

Дослідницька компетентність вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін передбачає вміння аналізувати різноманітні джерела. Ось деякі методи, які допоможуть у формуванні цих вмінь:

1. Класифікація джерел: визначення різновиду джерела (наприклад, чи це уривок з літопису, щоденника подорожного, законодавчого акту тощо).

2. Встановлення часу і місця створення: розуміння контексту історичної епохи, в якій було створено документ.

3. Визначення авторства: встановлення авторства документа та належність його творців до певної соціальної групи [4, с. 53].

Ці вміння допомагають учням аналізувати джерела, розуміти їхню інформаційну цінність та використовувати їх для поглибленого вивчення історії та суспільства.

Формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавства стає все більш важливою у сучасному світі, де знання постійно оновлюються, а від педагогів очікується не лише трансляція інформації, а й здатність до самостійного дослідження та генерування нових знань.

Для формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавства рекомендується використовувати такі методи:

Проблемне навчання: заохочення студентів до самостійного пошуку відповідей на складні питання, розвитку аналітичного мислення та аргументованої дискусії.

Проектна діяльність: залучення студентів до розробки та реалізації дослідницьких проектів з актуальних тем історії та суспільствознавства.

Інформаційно-комунікаційні технології: використання онлайн-ресурсів, баз даних, віртуальних лабораторій та інших цифрових інструментів для збору та аналізу інформації, візуалізації результатів досліджень [5, с. 48–49].

Розвиток критичного мислення: навчання студентів оцінювати достовірність джерел інформації, формулювати власні думки та робити обґрунтовані висновки.

Взаємодія з науковцями: залучення до навчального процесу істориків, соціологів, політологів та інших фахівців для проведення майстер-класів, лекцій та семінарів.

Для підвищення ефективності формування дослідницької компетентності рекомендується використовувати такі інноваційні підходи:

Гейміфікація: застосування ігрових елементів та механік для підвищення мотивації та залучення студентів до дослідницької діяльності.

Віртуальна реальність: занурення студентів у віртуальні історичні середовища для кращого розуміння історичних подій та процесів.

Штучний інтелект: використання чат-ботів, систем персоналізації та інших AI-інструментів для надання учням індивідуальної підтримки та адаптації дослідницьких завдань [1, с. 23].

Формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавства має ряд переваг:

Глибоке засвоєння знань та навичок: дослідницька діяльність сприяє не лише запам'ятовуванню інформації, але й її критичному осмисленню та творчому застосуванню.

Розвиток ключових компетентностей: дослідницька робота стимулює критичне мислення, аналітичні здібності, самостійність, комунікативні та презентаційні навички.

Підвищення мотивації до навчання: залучення до дослідницької діяльності робить процес навчання більш цікавим, особистісно значущим та орієнтованим на результат.

Підготовка до майбутнього: дослідницька компетентність стає все більш затребуваною на ринку праці, даючи випускникам конкурентну перевагу.

Впровадження інноваційних методів та підходів до формування дослідницької компетентності у майбутніх учителів історії та суспільствознавства дозволить їм стати не лише трансляторами знань, але й активними дослідниками, здатними генерувати нові ідеї та знання, йти в ногу з часом та готувати своїх учнів до життя в динамічному та мінливому світі [11, с. 135].

Для ефективного розвитку навичок самостійної організації дослідницької роботи учнів, особливо майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін, можна використовувати наступні методи:

- Постановка завдань: вчити студентів формулювати конкретні завдання для дослідження. Це включає визначення проблеми, пошук відповідних джерел, планування дослідження.

- Планування часу: вчити студентів розподіляти час для проведення дослідження,

включаючи час на збір і аналіз даних, написання звіту.

- Вибір методів дослідження: вчити студентів вибирати відповідні методи дослідження в залежності від поставленої проблеми.

- Аналіз результатів: вчити студентів критично оцінювати отримані результати, робити висновки та визначати можливі обмеження дослідження.

- Презентація результатів: вчити студентів ефективно представляти свої дослідницькі відкриття перед аудиторією.

Ці методи сприяють розвитку самостійності, креативності та вміння організовувати дослідницьку роботу [3, с. 65–66].

Для забезпечення розвитку дослідницької компетентності необхідно постійно контролювати і коригувати рівні сформованості дослідницьких умінь, що буде стимулювати удосконалення дослідницьких навичок. Це можна досягти шляхом створення можливостей для студентів презентувати свої результати та підкреслювати їх значущість у науковій діяльності. Оцінювання наукових досягнень студентів найбільш доцільно проводити під час захисту курсових робіт, виступів на науково-практичних конференціях, підготовки тез і статей до публікації, а також шляхом нагородження молодих науковців за їхні досягнення, що мотивує студентів до наукової активності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Методи формування дослідницької компетентності для майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін є ключовими для їхньої професійної підготовки. Важливо навчити майбутніх педагогів аналізувати джерела, самостійно організувати дослідницьку роботу, розвивати критичне мислення та вміння робити висновки з результатів дослідження. Ці навички допоможуть вчителям ефективно викладати історію та суспільствознавчі дисципліни, сприяючи підвищенню якості навчання та виховання молодого покоління. Постійний контроль та корекція рівня сформованості дослідницьких умінь, можливість презентувати власні наукові результати та їхню значущість, а також оцінка наукового доробку під час захисту робіт та участі у наукових заходах є ключовими аспектами цього процесу. Нагородження молодих науковців за досягнення стимулює їхній науковий інтерес та активність. Застосування цих методів сприяє не лише підвищенню якості освіти, а й розвитку науково-дослідницької діяльності серед майбутніх вчителів, що впливає на рівень професійної компетентності та активність у сучасному освітньому середовищі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Борисов В. В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу. Автор. кандидата педагогічних наук: 13.00.04. Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. К., 1997. С. 22–24.
2. Левченко Л. С. Творча самореалізація старшокласників у науково-дослідницькій діяльності шкіл нового

типу. Дис. ...канд. пед наук: 13.00.01. Сумський державний педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка. Суми, 1999. 211 с.

3. Макагон К. В. Діагностика готовності педагогів до пошукової діяльності. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць*. Випуск 5. Ред. кол.: Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2001. С. 66–74.

4. Мороз О. Особистість майбутнього педагога (Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект). *Вища освіта України*. 2002. № 3. С. 50–54.

5. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідницьких умінь старшокласників. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2000. 212 с.

6. Попова О. В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах. Автор. доктора педагогічних наук. Харківський державний педагогічний університет, 2001. 38 с.

7. Сисоева С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня. Автор. ...доктора педагогічних наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 1997. 35 с.

8. Сластьонін В. О. Формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія /Укл. Н.В. Гузій. К.: ІЗМН, 2000. С. 103–107.

9. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори в п'яти томах. Т.4. К.: Радянська школа, 1977. С. 393–628.

10. Сорочан Т. Професіоналізм та компетентності вчителів у контексті післядипломної освіти. *Освіта на Луганщині*. 2010. № 1. С. 7–12.

11. Федорова Н.Ф. Організаційно-педагогічні умови діяльності школи-лабораторії наукової установи. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Інститут педагогіки АПН України, 1998. 226 с.

REFERENCES

1. Borysov, V. V. (1997). Formuvannia hotovnosti vchytelia do doslidnytskoi pedahohichnoi diialnosti v umovakh poetapnoi pidhotovky studentiv pedahohichnoho vuzu. [Formation of the teacher's readiness for research pedagogical activity in the conditions of step-by-step training of students of a pedagogical university]. Avtor. kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.04. Ukrainskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. M.P. Drahomanova. K. S. 22–24. [in Ukrainian]

2. Levchenko, L. S. (1999). Tvorchia samorealizatsiia starshoklasnykiv u naukovu-doslidnytskii diialnosti shkil novoho typu. [Creative self-realization of high school students in scientific and research activities of new type schools]. Dys. ...kand. ped nauk: 13.00.01. Sumskyi derzhavnyi pedahohichnyi instytut im. A.S. Makarenka. Sumy. 211 s. [in Ukrainian]

3. Makahon, K. V. (2001). Diahnastyka hotovnosti pedahohiv do poshukovoi diialnosti [Diagnostics of teachers' readiness for search activity]. Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektivy: Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 5. Red. kol.: L. I. Danylenko (hol. red.) ta in. K.: Lohos. S. 66–74. [in Ukrainian]

4. Moroz, O. (2002). Osobystist maibutnoho pedahoha (Upravlinnia pidhotovkoi vchytelia: psykholoho-pedahohichnyi aspekt). [Personality of the future teacher (Management of teacher

training: psychological and pedagogical aspect)]. Vyscha osvita Ukrainy. № 3. S. 50–54. [in Ukrainian]

5. Nedodatko, N. H. (2000). Formuvannia navchalno-doslidnytskykh umin starshoklasnykiv. [Formation of educational and research skills of high school students]. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet. Kryvyi Rih. 212 s. [in Ukrainian]

6. Popova, O. V. (2001). Rozvytok innovatsiinykh protsesiv u srednikh zahalnoosvitnikh navchalno-vykhovnykh zakladakh. [Development of innovative processes in secondary educational institutions]. Avtor. doktora pedahohichnykh nauk. Kharkivskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet. 38 s. [in Ukrainian]

7. Sysoieva, S. O. (1997). Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky vchytelia do formuvannia tvorchoi osobystosti uchnia. [Theoretical and methodical foundations of teacher preparation for the formation of the student's creative personality]. Avtor. ...doktora pedahohichnykh nauk: 13.00.04 / Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy. K. 35 s. [in Ukrainian]

8. Slastonin, V. O. (2000). Formuvannia osobystosti vchytelia v protsesi profesiinoi pidhotovky. [Formation of the teacher's personality in the process of professional training]. Pedahohichna tvorchist i maisternist: Khrestomatiia /Ukl. N.V. Huzii. K.: IZMN. S.103–107. [in Ukrainian]

9. Sukhomlynskyi, V. O. (1997). Rozмова z molodym dyrektorem. [A conversation with a young director]. Vybrani tvory v piaty tomakh. T.4. K.: Radianska shkola. S. 393–628. [in Ukrainian]

10. Sorochan, T. (2010). Profesionalizm ta kompetentnosti vchyteliv u konteksti pisladyplomnoi osvity. [Professionalism and competence of teachers in the context of postgraduate education]. Osvita na Luhanshchyni. № 1. S. 7–12. [in Ukrainian]

11. Fedorova, N. F. (1998). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy diialnosti shkoly-laboratorii naukovoi ustanovy. Organizational and pedagogical conditions of activity of the school-laboratory of the scientific institution. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Instytut pedahohiky APN Ukrainy. 226 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГАЛІЄТА Ярослав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: феномен «соціальна зрілість»; проблема становлення особистості в умовах інформатизації суспільства, психолого-педагогічні аспекти управління.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HALETA Yaroslav Volodymyrovich – doctor of pedagogy, professor, dean of the faculty of pedagogy, psychology and arts of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: the phenomenon of «social maturity»; the problem of personality formation in the conditions of informatization of society.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 378.13:37.013.42

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-377-383

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри арійно-рятувальної,

професійно-прикладної фізичної підготовки та туризму

Льотної академії Національного авіаційного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8301-2060>

e-mail: sanusiazakharova@gmail.com